Úlohy

Časopis pro pěstování mathematiky a fysiky, Vol. 15 (1886), No. 5, 235--242

Persistent URL: http://dml.cz/dmlcz/109127

$1, \frac{1}{2}, \frac{1}{3}, \frac{1}{4}, \ldots \frac{1}{n}, \ldots$ číslo 0 hromadným; u množiny čísel racionalních je každé číslo bez rozdílu, racionalné neb irracionalné, *hromadným*, jak patrno z definice. Na tomto posledním příkladě seznáváme, že bod hromadný nemusí náležeti množině samé, ale že také je možným případ, že body hromadné jsou zároveň prvky množiny. Má-li množina body hromadné, tvoří tyto o sobě množinu, která může sestávati z konečného neb nekonečného počtu bodů; tato množina sluje *derivací* M′ množiny původní M. Má-li M′ derivaci, znamenáme ji M″ a nazýváme druhou derivací množiny M, atd.

Buď nyní a'' libovolný bod množiny M″, dle definice je a'' hromadným bodem množiny M′, takže v každém jeho okolí nacházejí se body a' množiny M′; poněvadž se v každém okolí bodu a' nalezají dle definice množiny M′ body a množiny M, plyne, že se v každém okolí bodu a'' nalezají body a, t. j. bod a'' náleží prvé derivaci; tudíž veškery prvky derivace druhé jsou zároveň prvky derivace prvé; pravíme, že M″ jest obsaženo v M′.

Každá pantachie má za derivaci kontinuum, jak z výše uvedeného příkladu čísel racionalních vysvitá.

Úlohy.

Řešení úlohy 12.

Zbavena determinantu má rovnice daná podobu

$$\cos^3 x + \sin^3 x - 3\cos x \sin x = 1,$$

kterou substitucí $\cos x + \sin x = y$ proměníme v

$$y^3 + 3y^2 - 3y - 1 = 0.$$

Kořeny rovnice této jsou:

$$y_1 = 1, \; y_{2,3} = -2 \pm \sqrt{3}.$$

Z rovnice $\cos x + \sin x = 1$ obdržíme

$$x_1 = 2n\pi, \; x_2 = \frac{4n+1}{2}\pi;$$

z rovnice $\cos x + \sin x = -2 + \sqrt{3}$ plyne zdvojmocněním
$$\sin 2x = 6 - 4\sqrt{3} = -0{\cdot}9282032,$$
a odtud:
$$x_3 = (2n+1)\pi + 68^0 9' 32'', \quad x_4 = 2n\pi - 68^0 9' 32'';$$
kořeny rovnice $\cos x + \sin x = -2 - \sqrt{3}$ čili $\sin 2x = 6 + 4\sqrt{3}$ jsou hodnoty soujemné
$$x_5 = \frac{4n+1}{2}\pi + il\left(6 + 4\sqrt{3} + \sqrt{83 + 48\sqrt{3}}\right).$$

Tutéž úlohu řešili pp.: *Ant. Pleskot* z VIII. tř. a *Karel Petr* ze VI. tř. g. v Chrudimi, *Bohuslav Müller* ze VII. tř. r., *Jan Andres* a *Frant. Doležal* ze VII. tř. g. městského r. g. na Malé Straně v Praze, *Boh. Helebrant* z VIII. tř. akad. gymn. v Praze, *Ant. Radešínský* ze VII. tř. g. v Litomyšli a *J. Svoboda* z VIII. tř. v Písku.

Řešení úlohy 13.

(Zaslal pan *V. Bartoň*, stud. VII. tř. r. v Hradci Králové.)

Úhlopříčny ac, bd dělí lichoběžník $L = abcd$ v trojúhelníky
$$\triangle abo = A, \quad \triangle cdo = B, \quad \triangle bco = \triangle ado = C;$$
jelikož
$$A : C = bo : do, \quad C : B = bo : do,$$
tedy jest $C = \sqrt{AB}$, a proto
$$L = (\sqrt{A} + \sqrt{B})^2.$$

Správné řešení zaslali pp.: *Bohumil Helebrant* z VIII. tř. akad. gymn. v Praze, *Boh. Novák* z V. tř. g. v Táboře, *Bohumír Tomíček* ze VII. tř. g. v Jičíně, *Josef Černovský* ze VII. tř. g. v Příbrami, *Josef Kábrle* ze VII. tř. g. a *Ant. Vyskočil* ze VI. tř. r. v Hradci Králové, *Ant. Češka* ze VII. tř. r. a *Ant. Radešínský* ze VII. tř. g. v Litomyšli, *Bohuslav Müller* ze VII. tř. r., *Frant. Doležal* a *Jan Andres* ze VII. tř. g. městského r. g. na Malé Straně v Praze, *Ant. Pleskot* z VIII. tř. a *Karel Petr* ze VI. tř. g. v Chrudimi, *J. Svoboda* z VIII. tř. v Písku a *Jan Řezba* z VIII. tř. v Táboře.

Řešení úlohy 14.

(Podal pan *Ant. Blažek,* stud. VI. tř. r. v Hradci Králové.)

V pravidelný pětiúhelník *abcde* budiž vepsán čtverec tak, že vrcholy jeho m, n, p, q leží ve stranách ae, bc, cd, de, a že jest $mn \parallel qp \parallel ab$.

Prodloužené strany ae, bc protínají se v bodě f, načež přímka df půlena jest stranou ab v bodě g, protínajíc stranu pq v bodě h a úhlopříčnu ec v bodě i. Z obrazce takto sestrojeného patrny jsou úměry

$$dq : de = pq : ce, \quad de : eq = df : mq,$$

ze kterých plyne znásobením souhlasných členů

$$dq : eq = df : ce$$

čili

$$dh : hi = dg : ei.$$

Rozborem tímto odůvodněno jest následující sestrojení:

Učiňme $dg \perp ab$, $dk \perp dg$, $dk = dg$; přímky dg, ek stanoví bod h, jímž prochází strana žádaného čtverce $qp \parallel ab$.

Řešení zaslali pp.: *Ant. Pleskot* z VIII. tř. v Chrudimi, *Josef Černovský* ze VII. tř. g. v Příbrami, *Jan Valchář* ze VI. tř. a *Frant. Knap* z V. tř. g. v Hradci Králové.

Poznámka připojená autorem úlohy:

Strana čtverce vepsaného v pravidelný pětiúhelník jest harmonickým průměrem výšky a polovice úhlopříčny pětiúhelníka.

Řešení úlohy 15.

(Podal p. *Antonín Pleskot,* stud. VIII. tř. v Chrudimi.)

Poloměr kružnice o čtyrúhelník *abcd* opsané označme r a položme:

$$\sphericalangle cab = \alpha, \ \sphericalangle abc = \beta, \ \sphericalangle bca = \gamma,$$
$$\sphericalangle dab = \alpha', \ \sphericalangle abd = \beta', \ \sphericalangle bda = \delta.$$

Potom jest

$$\overline{cd'} = \frac{\overline{ac} \, . \cos\gamma}{\sin\beta} = 2r\cos\gamma, \quad \overline{dc'} = \frac{\overline{ad} \, . \cos\delta}{\sin\beta'} = 2r\cos\delta,$$

a jelikož $\gamma = \delta$, tedy $\overline{cd'} = \overline{dc'}$; zároveň však jest také $\overline{cd'} \parallel \overline{dc'}$. Jsou tudíž strany čtyrúhelníka $a'b'c'd'$ stejny a rovnoběžny se stranami čtyrúhelníka *abcd*, a proto jsou oba čtyrúhelníky shodny a v poloze středově souměrné.

Řešení úlohy 16.

(Zaslal pan *Ant. Radešinský*, stud. VII. tř. g. v Litomyšli.)

Prodloužíme-li napjaté díly provazu, až se protnou, obdržíme rovnoramenný trojúhelník, jehož vrcholu od základny $2a$ vzdálenost jest H a od osy volné kladky h_1. Hledaná hloubka bude

$$h = \mathrm{H} - h_1.$$

Za rovnováhy jest tětiva t provazem obepjatého oblouku volné kladky

$$t = \frac{d\mathrm{Q}}{2\mathrm{P}}.$$

Z podobných trojúhelníků plynou úměry

$$\mathrm{H} : a = \frac{t}{2} : \frac{1}{2}\sqrt{d^2 - t^2}, \quad h_1 : \frac{d}{2} = \frac{d}{2} : \frac{1}{2}\sqrt{d^2 - t^2},$$

které dají

$$\mathrm{H} = \frac{at}{\sqrt{d^2 - t^2}} = \frac{a\mathrm{Q}}{\sqrt{4\mathrm{P}^2 - \mathrm{Q}^2}}, \quad h_1 = \frac{d^2}{2\sqrt{d^2 - t^2}} = \frac{d\mathrm{P}}{\sqrt{4\mathrm{P}^2 - \mathrm{Q}^2}},$$

a tudíž

$$h = \frac{a\mathrm{Q} - d\mathrm{P}}{\sqrt{4\mathrm{P}^2 - \mathrm{Q}^2}} = 1{\cdot}25\ m.$$

Správné řešení zaslali pp.: *Ant. Češka* ze VII. tř. r. v Litomyšli, *Josef Černovský* ze VII. tř. g. v Příbrami, *Ant. Pleskot* z VIII. tř. v Chrudimi, *Frant. Doležal*, *Jan Andres* ze VII. tř. g. a *Boh. Müller* ze VII. tř. r. městského r. g. na Malé Straně v Praze, *Josef Kábrle* a *Josef Dvořák* ze VII. tř. g. v Hradci Králové.

Řešení úlohy 17.

(Podal pan *Josef Dvořák*, stud. VII. tř. g. v Hradci Králové.)

Plove-li hustoměr ve vodě neb v kapalině o měrné váze s_1 neb s_2, bude míti, jsa ponořen, krychlový obsah potažně K, $\mathrm{K} + k_1$ neb $\mathrm{K} + k_2$. Pro rovnováhu musí býti

$$\mathrm{K} \cdot 1 = (\mathrm{K} + k_1)s_1 \quad \text{čili} \quad \mathrm{K}(1 - s_1) = k_1 s_1$$
$$\mathrm{K} \cdot 1 = (\mathrm{K} + k_2)s_2 \quad \text{„} \quad \mathrm{K}(1 - s_2) = k_2 s_2 .$$

Z podílu obou $\frac{1 - s_1}{1 - s_2} = \frac{k_1 s_1}{k_2 s_2}$ obdržíme $k_2 = \frac{s_1(1 - s_2)}{s_2(1 - s_1)} k_1$

a, má-li roura hustoměru od K až po $K + k_2$ stálý poloměr r, bude $k_1 = 2r^2\pi d$ a $k_2 = 2r^2\pi D$. Dosadivše, obdržíme tedy

$$D = \frac{s_1(1 - s_2)}{s_2(1 - s_1)} d = 18 \ cm.$$

Správné řešení zaslali pp.: *Josef Kábrle* a *Karel Novák* ze VII. tř. g. v Hradci Králové, *Jan Andres*, *Frant. Doležal* ze VII. tř. g. a *Boh. Müller* ze VII. tř. r. městského r. g. na Malé Straně v Praze, *Ant. Pleskot* z VIII. tř. v Chrudimi a *Josef Černovský* ze VII. tř. g. v Příbrami.

Řešení úlohy 18.

(Zaslal pan *J. Svoboda*, stud. VIII. tř. v Písku.)

Pro obsah boty M a nádoby N jest faktor zřeďovací $k = \frac{N}{M + N}$. Dle podmínky $a = k^m B$, $b = k^n B$, tedy

$$B = \sqrt[n-m]{\frac{a^n}{b^m}}.$$

Správné řešení zaslali pp.: *Ant. Pleskot* z VIII. tř. v Chrudimi, *Josef Černovský* ze VII. tř. g. v Příbrami, *Ota Frencl* ze VII. tř. g. v Táboře, *Frant. Doležal*, *Jan Andres* ze VII. tř. g. a *Boh. Müller* ze VII. třídy r. městského r. g. na Malé Straně v Praze.

Správné řešení úlohy 12., 13., 16., 17. a 18. zaslal též p. *K. Ankrt*. stud. VI. tř. r. vyššího r. g. na Malé Straně v Praze, úlohy 12. pan *Novák V.*, stud. VII. tř. g. na Novém Městě v Praze, úlohy 13., 16., 17. a 18. p. *V. Cirany*, stud. VII. tř. r. v Pardubicích, úlohy 13., 16. a 18. p. *Fr. Schöbl*, stud. VII. tř. g. v Jindřichově Hradci a úlohy 17. pan *Ant. Radešínský*, stud. VII. tř. g. v Litomyšli.

Úloha 27.

Má se vepsati do pravidelného pětiúhelníka pravoúhelník tak, aby středy jejich splývaly v jedno. Prof. *J. Sommer*.

Řešení cenné úlohy v III. č. ročn. XV.

Rozbor. Je-li ABC daný trojúhelník a GHJK hledaný obdélník o dané úhlopříčné GJ $= u$, nazvěme stranu AB $= a$, výšku CD $= v$, délku obdélníka GH $= x$, výšku KG $= y$, i jest

$$x^2 + y^2 = u^2. \qquad (1)$$

Dále jest $\quad KJ : AB = CL : CD$

čili $\quad x : a = (v - y) : v,$

z čehož

$$vx + ay = av. \qquad (2)$$

Z rovnic (1) a (2) viděti, že x a y závisí pouze na a, v a u, že tedy ve všech trojúhelnících o stejné půdici a výšce jsou obdélníky o téže úhlopříčné shodny. Poněvadž pak sestrojení obdélníka takového v trojúhelníku pravoúhlém jest velmi snadné, převede se úloha původní na tuto.

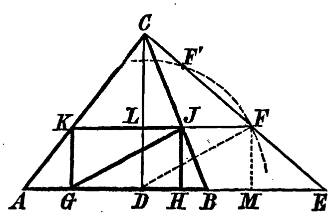

Sestrojení. Prodloužíme-li půdici AB o BE $=$ AD, jest DE $=$ AB, i máme pravoúhlý trojúhelník DEC o stejné výšce a půdici s daným. Opišme danou délkou u jakožto poloměrem z bodu D oblouk, protínající přeponu v F (F′) a veďme FK || AE; z bodů K a J, ve kterých FK strany daného trojúhelníka protíná, spusťme kolmice na půdici, i jest GHJK hledaný obdélník.

Důkaz. $\quad KJ : AB = CL : CD = LF : DE.$

Poněvadž $\quad AB = DE$ (dle sestrojení),

jde z rovnosti 1. a 3. poměru také

$$KJ = LF,$$

z čehož $\quad GHJK \cong DMFL,$

tedy $\quad GJ = DF = u, \qquad$ *c. b. d.*

Omezení. Daná úhlopříčná u musí býti patrně větší neb alespoň rovna kolmici spuštěné s D na CE, čili, jak snadně se najde

$$u \gtreqless \frac{DE \cdot CD}{CE} = \frac{av}{\sqrt{a^2+v^2}}.$$

V druhém případě jest rozřešení jen jedno, ale vždy realní. V prvním případě však jsou možna dvě rozřešení, a to tehdy, je-li $u < a$, ale zároveň také $u < v$; je-li však na př. $v < a$ (jako v našem obrazci) a zároveň $a > u > v$, bude jen jedno rozřešení realní, druhé pak imaginární (obdélník dotýkal by se sice půdice uvnitř trojúhelníka, ale druhých dvou stran teprve v jejich prodloužení); kdyby však bylo dokonce $u > a$, byla by obě rozřešení imaginární.

Podobné omezení najdeme pro případy, kdybychom za půdice vzali AC neb BC.

Celkem tedy může míti úloha tato šest rozřešení.

Poznam. Rozbor shora podaný vede také přímo k řešení použitím analytické geometrie, načež upozornil nás pan prof. *Jos. Novotný* z Přerova.

Rovnici (2) můžeme totiž uvésti v podobu

$$\frac{x}{a} + \frac{y}{v} = 1, \qquad (2')$$

i jest to pak osový nebo-li úsekový tvar rovnice přímky. Rovnice ta, spojena s rovnicí

$$x^2 + y^2 = u^2 \qquad (1)$$

převádí nám tedy úlohu naši na vyhledání průseku kruhu s přímkou. Zvolíme-li půdici daného trojúhelníka AB za osu úseček, výšku DC za osu pořadnic, jest patrně CE přímka, vyjádřená rovnicí (2′) a oblouk FF′ část kruhu (1). —

Pan professor *Rozum* ze Smíchova zaslal nám na ukázku rozřešení téže úlohy s vyššího hlediska nové geometrie a dospěl k témuž sestrojení, jako jest shora uvedené.

Pan Martin Pokorný, ředitel vyššího realného gymnasia na Malé Straně v Praze, který úlohu tuto proponoval, uznal, že tito žáci za úplně správné rozřešení dostati mají cenu:

Karel Novák ze 7. tř. g. v Hradci Králové, *K. Herzán* z 5. tř. r. tamže, *A. Pařízek* ze 7. tř. česk. g. Novoměstského v Praze, *Jos. Růžička* z 8. tř. r. g. v Přerově, *Karel Prokop* ze 7. tř. česk. I. r. g. v Praze, *Karel Petr* ze 6. tř. r. g. v Chrudimi, *Ant. Radešínský* ze 7. tř. gymn. v Litomyšli, *Al. Tej-*

nický z českosl. obch. akad. v Praze, *J. Černovský* ze 7. tř. r. g. v Příbrami, *Fr. Schöbl* ze 7. tř. g. v Jindřichově Hradci, *Bohumír Tomíček* ze 7. tř. g. v Jičíně a *Frant. Nušl* ze 6. tř. g. v Jindřichově Hradci (pro skvělé rozřešení použitím equipollencí).

Krom toho podali ještě správné řešení: *Václ. Auersperger* z 8. tř. česk. g. Novoměstského v Praze, *Jos. Kábrle* ze 7. tř. a *Jan Valchář* ze 6. tř. g. v Hradci Králové, *Ant. Vyskočil* ze 6. tř. r. tamže, *Jos. Šmídrkal* z 8. tř. v Novém Bydžově, *Jan Andres* ze 7. tř. gymn., *Bohuslav Müller* a *Karel Rajdl* ze 7. tř. real. vyššího r. g. na Malé Straně v Praze.

Konečně zaslali správné sice, ale nežádané *algebraické* řešení: *Boh. Helebrant* a *Jos. Pilař* z 8. tř. akad. gymn. v Praze, *Vlad. Novák* ze 7. tř. česk. g. Novoměstského v Praze, *Ant. Pleskot* z 8. tř. v Chrudimi, *V. Cirany* ze 7. tř. r. v Pardubicích, *K. Ryska* ze 7. tř. r. v Rakovníce a *Jan Rezba* z 8. tř. r. g. v Táboře.

Sjezd professorů českých škol středních v Praze.

Ústřední spolek českých škol středních vydal provolání, z něhož vyjímáme toto:

Národ český pracoval za posledních desítiletí se vším úsilím o rozvoji svém duševním i hmotném a přičinil se všemožně o to, aby si pojistil čestné místo mezi ostatními vzdělanými národy.

Nemalé zásluhy o tento rozkvět našeho života národního získaly si zajisté i střední školy, v nichž se intelligence naše vzdělává a k šlechetným vlasteneckým snahám probouzí. Avšak čím důležitější jest úkol středních škol, tím bedlivěji sluší uvažovati mnohé otázky, zvláště ve vnitřním životě jejich, v jaké míře by dalšímu rozvoji tohoto odboru školství prospívati mohly.

Z té příčiny Ústřední spolek středních škol českých usnesl se na tom, aby svolán byl v Praze o letnicích r. 1886 obecný sjezd professorů středních škol českých, na němž by o některých důležitých potřebách školstva středního se rokovalo. S tímto sjezdem spojena bude také výstava pomůcek učebných.

Pro sjezd navržena jsou již themata.

A. V plném shromáždění:

1. O jednotné střední škole. (Ref. p. řed. *M. Pokorný.*)
2. Jakou měrou přispěly střední školy k rozvoji literatury české? (Ref. pan *K. Tieftrunk.*)